

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Sturing op de gemeenschappelijke regeling? Een lineaire regressie naar de verklarende factoren voor de sturing op gemeenschappelijke regelingen door gemeenteraadsleden.

Jansen, Falco

Citation

Jansen, F. (2026). *Sturing op de gemeenschappelijke regeling?: Een lineaire regressie naar de verklarende factoren voor de sturing op gemeenschappelijke regelingen door gemeenteraadsleden.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4299692>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Sturing op de gemeenschappelijke regeling?

Een lineaire regressie naar de verklarende factoren voor de sturing op gemeenschappelijke regelingen door gemeenteraadsleden.

Falco Jansen

S4541596

Master Thesis

S.P. Otjes

20-02-2026

Abstract

Al sinds de jaren zestig zit Nederland met een probleem op het gebied van democratische legitimiteit. De Wet Gemeenschappelijke Regelingen moest hier het hoofd aan bieden, maar is dat ook gelukt? De reikwijdte van gemeenschappelijke regelingen wordt steeds groter en er gaat steeds meer geld heen maar hoe wordt de democratische legitimiteit geborgd? In dit onderzoek is gepoogd daar een antwoord op te vinden door te onderzoeken welke factoren de sturing op gemeenschappelijke regelingen verklaart. Bij de U16 gemeente is gekeken of de factoren grootte van de raad, grootte van een fractie, het soort regeling en de anciënniteit van een raadslid de sturing op de gemeenschappelijke regeling kan verklaren. Er is naar 10 regelingen gekeken waaruit blijkt dat een deel van de factoren maar een heel klein gedeelte van de sturing verklaart.

Inleiding

Nederlandse gemeenten worstelen al decennia met steeds grotere vraagstukken die lastig lokaal aan te pakken zijn. Omdat de landelijke wetgever niks zag in het invoeren van een extra democratisch gekozen bestuurslaag tussen de gemeente en de provincie is de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR) opgezet. Deze wet geeft gemeenten de mogelijkheid als afzonderlijke gemeenten samen te werken op verschillende beleidsonderwerpen die binnen hun bevoegdheid vallen. Deze regelingen zijn ingericht als “verlengd lokaal bestuur” (Boogers et al. 2016, Boogers en Reussing 2019). De regeling legt verantwoording af aan de gemeenteraad waarna de kiezer de gemeenteraad weer ter verantwoording kan roepen. Deze tweetrapsraket van verantwoording doet behoorlijk wat stof op waaien in het academische debat (Boogers en Peters 2025, Boogers en Reussing 2019, Doornhof en Hofman 2022, Boogers et al. 2016). Is dit wel voldoende democratische verantwoording of zou er regionaal toch ook democratische verantwoording afgelegd moeten worden (Doornhof en Hofman 2022, Boogers en Reussing 2019)? Die discussie stelt ons voor de vraag of de gemeenteraad eigenlijk wel voldoende sturing heeft op gemeenschappelijke regelingen. In dit onderzoek staat dan ook de vraag centraal; welke factoren verklaren de sturing van gemeenteraden op gemeenschappelijke regelingen.

In dit paper wordt doormiddel van een multilevel poisson regressie onderzocht of de factoren grootte van een gemeenteraad, grootte van een gemeenteraadsfractie, anciënniteit van een raadslid en de juridische vorm van een gemeenschappelijke regeling invloed hebben op de sturing van gemeenteraden op gemeenschappelijke regelingen door het indienen van moties en amendementen. Al deze factoren zouden, wanneer zou blijken dat ze een effect hebben op de sturing, aangepast kunnen worden om zo het democratisch tekort tegen te gaan. Het onderzoek wijst echter uit dat alleen de grootte van een fractie een significant effect heeft.

Democratische legitimiteit is noodzakelijk voor het vertrouwen in het openbaar bestuur en daarom is het van maatschappelijk belang om te onderzoeken of de WGR voldoende legitimiteit biedt op het gebied van regionaal bestuur of dat er meer aandacht moet zijn voor het borgen van die democratische legitimiteit (ROB 2021). Eerst wordt er ingegaan op de probleemstelling wat er misgaat met gemeenschappelijke regelingen. Daarna volgt het theoretisch kader en worden de verklarende factoren die onderzocht

worden uiteengezet. Vervolgens wordt er een toelichting gegeven op de WGR. Waarna de gebruikte methode in dit onderzoek wordt toegelicht. Dan volgen de data en analyse sectie met tot slot de conclusie en discussie waaruit naar voren komt dat enkel de grootte van een fractie een effect heeft op de sturing van raadsleden op een gemeenschappelijke regeling.

Probleemstelling

Nederland bestaat uit drie democratisch gekozen parlementen. De Tweede Kamer, de Provinciale Staten en de gemeenteraad (Boogers en Peters 2025: 179). In de jaren zestig ontstonden er problemen die voor de provinciale besturen eigenlijk te klein waren om zich mee te bemoeien maar voor het gemeentebestuur een te grote opgave vormden (ibid.). De roep ontstond voor een vierde bestuurslaag met democratische legitimiteit om de problemen aan te pakken die in het gat tussen de provincies en de gemeentelijke besturen vielen (ibid.).

Ook in de jaren hierna bleven er problemen spelen met decentralisatievraagstukken. Lokale overheden zouden efficiënter om kunnen gaan met het maken van beleid en het aanbieden van services omdat ze minder bureaucratisch en flexibeler zijn (Veenendaal 2025: 3). Ook biedt de lokale overheid de kans om politiek dichterbij de mensen te brengen (ibid.). Daartegenover staat dat lokale overheden minder middelen hebben om taken uit te voeren (ibid.). Algemene bewijsvoering voor deze argumenten is er echter niet (idem: 4). Toch gebruiken centrale overheden deze argumenten vaak om onprettige of dure taken af te schuiven op de lokale overheid zonder daar meer geld beschikbaar voor te stellen (idem: 5).

De Tweede Kamer zag geen heil in het oprichten van een vierde bestuurslaag en kwam met de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR) (Boogers en Peters 2025: 179). Deze wet geeft gemeenten de mogelijkheid om samen te werken in de aanpak van problemen die de gemeentegrenzen of de gemeentelijke capaciteit te boven gaan. Zo hebben de gemeenten een juridisch middel om samenwerking aan te gaan en ook verantwoordelijkheid en invloed te behouden. De gemeenschappelijke regeling blijft zodoende onder het gezag van de verschillende gemeenteraden vallen.

In de jaren na de intrede van de WGR kwam de democratische legitimiteit van de gemeenschappelijke regelingen ter discussie te staan (Boogers en Peters 2025: 179,

Boogers et al. 2016: 29). Gemeenteraden hebben namelijk weinig zicht op de werkzaamheden van gemeenschappelijke regelingen (ibid.). Ook is er weinig sturing op het werk van gemeenschappelijke regeling (ibid.). Raadsleden zijn vaak druk met de reguleren werkzaamheden binnen de gemeenten en houden daarmee weinig tijd over om ook de gemeenschappelijke regelingen te controleren en kaders aan de regelingen te stellen.

Dit onderzoek zal daarom factoren onderzoeken die de sturing op gemeenschappelijke regelingen verklaren. Door factoren te ontdekken die de huidige sturing verklaren kan er gericht gekeken worden naar oplossingen die het geschetste democratisch tekort op kunnen lossen. Om de sturing op gemeenschappelijke regelingen te verklaren wordt er naar een aantal factoren gekeken. De factoren waar dit onderzoek of focust zijn de grootte van een gemeenteraad, de grootte van een fractie, de vorm van de regeling en de anciënniteit van een raadslid.

Theoretisch kader

Gemeenteraden vervullen een belangrijke rol in het vertegenwoordigen van de inwoners op lokaal niveau. Hoewel deze rol vergelijkbaar is met het nationale parlement is er veel minder kennis over hoe lokale volksvertegenwoordigers hun werk uitvoeren (Downs 2014, 622; Veenendaal 2025, 2). Bestaand onderzoek focust zich vooral op beschrijvende kenmerken van gemeenteraden of de rolopvatting van raadsleden maar nauwelijks op het werk van lokale politici (Otjes et al. 2022, 4; Mc Garvey and Stewart 2018, 54; Heinelt 2013; Denters and Klok 2013; Karlsson 2013). Er zijn wel een aantal onderzoeken die kijken naar het werk van raadsleden zoals Otjes et al. (2022) die onderzocht hebben wanneer partijen amendementen of schriftelijke vragen indienen maar dit is een onderbelichte kant van hoe de lokale politiek werkt.

Op het gebied van gemeentelijke samenwerking is er een levendig debat over de effectiviteit van de samenwerking en of samenwerking ervoor zorgt dat de kosten omlaaggaan (Bel en Sebö 2021; Bischoff en Wolfschütz; Consciência Silvestre et al. 2020; Klok et al. 2018; Bel en Warner 2015). Ook in Nederland is er onderzoek gedaan naar gemeenschappelijke regelingen. Veenendaal (2023) identificeert een democratisch tekort in het Nederlandse lokale bestuur. Die bevindingen worden uit de praktijk bevestigd door de uitvoeringskant van het lokale bestuur (ibid.). Aan de wetgevingskant van het

lokale bestuur blijkt uit kwalitatief onderzoek dat ook raadsleden grip missen op gemeenschappelijke regelingen (De Blok 2015: 12). Uit enquêtes onder raadsleden komt naar voren dat ervaren wordt dat de democratische legitimiteit op het gebied van gemeenschappelijke regelingen onder druk staat. Kwantitatief onderzoek naar het handelen van raadsleden op het gebied van gemeenschappelijke regelingen ontbreekt echter. In dat gat levert dit onderzoek een bijdrage door te kijken naar de sturing van Nederlandse raadsleden op gemeenschappelijke regelingen.

Het is dus de vraag of de gemeenschappelijke regelingen wel de juiste democratische legitimiteit heeft (Boogers en Reussing 2019, Boogers et al. 2016). Democratische legitimiteit kent meerdere niveaus. De drie kerndelen zijn de eis van het algemeen kiesrecht, de eis van democratische sturing en de eis van democratische verantwoording (ROB 2021: 27). De eis van democratische sturing houdt in dat vertegenwoordigende lichamen richting moeten kunnen geven aan het overheidsoptreden (ibid.). De eis van democratische verantwoording houdt in dat democratische lichamen in staat zijn om het overheidsoptreden te controleren en de bij het beleid betrokken personen verantwoording over het gevoerde beleid af te laten leggen (ibid.).

Deze twee aspecten staan bij de regionalisering van de gemeenschappelijke regelingen onder druk (ROB 2021: 27). Omdat de uitvoering van het beleid verder bij een gemeenteraad vandaan ligt en zelfs delen van beleid gemandateerd worden is de mogelijkheid tot sturing beperkt. In sommige gevallen zelfs gering (ibid.). Ook op het vlak van democratische verantwoording schuurt het bij gemeenschappelijke regeling. Bij beleid wat in de eigen gemeente door de ambtelijke organisatie wordt gemaakt is de raad vertrouwd met de wethouder ter verantwoording roepen over het gevoerde beleid (ibid.). De verschillende bestuurslagen en samenstellingen van besturen van gemeenschappelijke regelingen maken het gemeenteraden erg lastig om de verantwoording voor het gevoerde beleid af te dwingen (idem: 49).

De gemeenschappelijke regeling hoort als “verlengd lokaal bestuur” te dienen (Boogers en Reussing 2019, Doornhof en Hofman 2022, Boogers et al. 2016). Dat wil zeggen dat de uitvoering bij de gemeenschappelijke regelingen ligt maar dat het kaderstellen en de verantwoording bij de gemeenteraad blijft. Eerder onderzoek wijst uit

dat het verlengde lokaal bestuur misschien eerder “verlegd lokaal bestuur” is geworden (Boogers en Reussing 2019: 30). Verlegd lokaal bestuur in die zin dat de gemeente misschien niet meer zo veel controle en niet zo veel te zeggen meer heeft over de gemeenschappelijke regelingen (idem: 30, 32).

Boogers en Reussing (2019) wijzen erop dat een groot deel van de gemeenten wel invloed heeft op gemeenschappelijke regelingen door de wethouders die deelnemen in de gemeenschappelijke regeling maar lang niet alle gemeenteraden hebben zelf direct invloed (Boogers en Reussing 2029: 33, Boogers et al. 2016: 41). Zodoende is ook een meerderheid van de gemeenteraden ontevreden over hun mogelijkheden met betrekking tot de invloed op regionale samenwerkingen. Zelfs in zoverre dat het gebrek aan invloed gezien wordt als een gevaar voor de lokale democratie (ibid.).

Boogers et al. (2016) kwantificeren die bevindingen. Wanneer onderzocht wordt of de gemeenschappelijke regelingen het lokale bestuur aanvult of uitholt blijkt dat slecht de helft van de gemeenteraden een sterke mate van invloed hebben waarbij de regionale samenwerking ook daadwerkelijk effectief is. Daaruit blijkt dat de andere helft van de gemeenteraden in gemeenschappelijke regelingen zit waar zij ofwel geen sterke invloed op hebben of de gemeenschappelijke regeling voor de betreffende gemeente niet effectief is (idem: 40).

Verklarende factoren

Het eerdergenoemde onderzoek laat zien dat de invloed van gemeenteraden op gemeenschappelijke regelingen meer dan te wensen over laat. Zoals aangegeven is de eis van democratische sturing dat het vertegenwoordigende orgaan invloed uit kan oefenen op het gevoerde beleid (ROB 2021: 27). Uit de literatuur komt naar voren dat die sturing gering is. Echter is directe sturing door het vaststellen van beleidsstukken of beleidsregels niet de enige manier waarop een gemeenteraad invloed uit kan oefenen op een gemeenschappelijke regeling. Een gemeenteraad kan ook sturen door middel van het indienen van amendementen of moties. In dit onderzoek wordt met sturing dan ook het indienen van een motie of amendement bedoeld.

In dit onderzoek zal specifiek worden gekeken naar welke factoren de sturing door middel van het indienen van amendementen en moties vanuit de gemeenteraad op een gemeenschappelijke regeling verklaren. De factoren zijn de grootte van een

gemeenteraad, de grootte van een gemeenteraadsfractie, de juridische vorm van de gemeenschappelijke regeling en de anciënniteit van het raadslid die de motie of het amendement indient. De factoren worden hieronder verder toegelicht.

De grootte van een gemeenteraad is de eerste factor die onderzocht wordt. Grotere parlementen zijn waarschijnlijker om te reageren op inwoners en hebben meer partijsamenwerkingen (Squire 1993; Kirkland 2014). Door deze partijsamenwerkingen en betere responsiviteit kan ervan uitgegaan worden dat grotere gemeenteraden ook meer sturen op gemeenschappelijke regelingen. Veel zaken waar inwoners in het dagelijks leven mee te maken hebben zoals veiligheid en gezondheid zijn belegd bij gemeenschappelijke regelingen. Door meer samenwerkingen kunnen raadsleden beter geïnformeerd zijn dan collega's in kleinere gemeenteraden en de responsiviteit zal sneller leiden tot sturing op een gemeenschappelijke regeling. De hypothese is dat grotere gemeenteraden meer sturing op gemeenschappelijke regelingen geven.

De tweede factor is fractie grootte. Volksvertegenwoordigers van kleine fracties produceren meer moties en amendementen dan leden van grotere fracties (Louwerse en Otjes 2016: 792). Leden van een kleinere fractie moeten meer moties en amendementen indienen om dezelfde zichtbaarheid te krijgen als een grote fractie (ibid.). Wel is het zo dat leden van kleinere partijen meer gezien worden als generalisten en leden van grotere partijen als specialisten (idem: 783). Omdat gemeenschappelijke regelingen niet de dagelijkse gang van zaken zijn in een gemeenteraad kunnen ze eerder bestempeld worden als specialistisch werk. Ook hebben partijen met meer zetels meer capaciteit om meer middelen te gebruiken (Louwerse en Otjes 2019). Daarom is de hypothese dat grotere fracties meer sturing geven op gemeenschappelijke regelingen dan kleine fracties.

De derde factor is de anciënniteit van een raadslid. Bailer en Ohmura (2018) tonen aan dat langer zittende raadsleden meer gespecialiseerd werk doen zoals rapporteur schappen. Gemeenschappelijke regelingen zijn gespecialiseerde beleidsterreinen waarbij vaak ook gewerkt wordt met rapporteur schappen vanuit raadsleden. Kempen en Otjes (2022) tonen aan dat partijen die korter bestaan minder moties indienen. Partij die net een raadsperiode bestaan hebben meestal ook raadsleden die net begonnen zijn. Hoewel uit eerder onderzoek naar het gebruik van moties en amendementen in de lokale politiek niet blijkt dat anciënniteit een significante rol speelt wordt het op basis van Bailer en Ohmura en Kempen en Otjes gekozen anciënniteit wel meegenomen (Louwerse en

Otjes 2016: 789). De hypothese is dat hoe langer een raadslid in de raad zit hoe meer hij zal sturen op gemeenschappelijke regelingen.

De vierde en laatste hypothese is dat hoe autonomer een gemeenschappelijke regeling is des te meer sturing er op de regeling zal zijn. Deze hypothese zal verder uitgewerkt worden met een uitleg over de WGR.

Hypothese

H1 *Hoe groter de raad, des te meer sturing er is op een gemeenschappelijke regeling*

H2 *Hoe groter de fractie, des te meer sturing er is op een gemeenschappelijke regeling*

H3 *Hoe hoger de anciënniteit van een raadslid, des te meer sturing er is op een gemeenschappelijke regeling*

H4 *Hoe meer autonomie een regeling heeft des te meer sturing er is op de gemeenschappelijke regeling*

Wet gemeenschappelijke regeling

De WGR kent vijf juridische vormen. Een gemeenschappelijk openbaar lichaam, een gemeenschappelijk orgaan, een bedrijfsvoeringsorganisatie, een centrumconstructie en de gemeenschappelijke regeling zonder meer (WGR artikel 8, Doornhof en Hofman 2022: 2). Elk van de regelingen heeft een verschillende juridische status en eigen rechtsbevoegdheden. Dit heeft ook gevolg voor de maatschappelijke impact die de gemeenschappelijke regeling heeft en op de democratische verantwoording (Doornhof en Hofman 2022: 2). Om de vierde hypothese, meer autonome regeling heeft meer sturing, toe te lichten is eerst uiteengezet hoe de verschillende vormen werken.

Een openbaar lichaam, de “zwaarste” vorm van een gemeenschappelijke regeling, heeft rechtspersoonlijkheid (Doornhof en Hofman 2022:2). De regeling heeft een algemeen en een dagelijks bestuur. Ook kan een openbaar lichaam bezittingen hebben, personeel aannemen en contracten sluiten. Bij het opzetten van een gemeenschappelijke regeling in de vorm van een openbaar lichaam stelt de gemeenteraad de kaders van de gemeenschappelijke regeling vast. Later kan een gemeenteraad deze ook weer wijzigen

maar de uitvoering van de werkzaamheden binnen de gestelde kaders voert het dagelijks bestuur zelfstandig uit.

Een gemeenschappelijk orgaan heeft geen rechtspersoonlijkheid. Deze vorm van een gemeenschappelijke regeling bestaat dan ook uit vertegenwoordigers van de verschillende gemeentebesturen. Een regeling in de vorm van een gemeentelijk orgaan kan geen eigen personeel aannemen of bezittingen hebben. De vorm is meer geschikt om boven de gemeentegrenzen beleid af te stemmen of om vaste overlegstructuren te hebben bij bepaalde onderwerpen. Het is daarom geschikt voor eenvoudige samenwerking met een beperkte doelstelling (Doornhof en Hofman 2022: 3).

Een bedrijfsvoeringsorganisatie is wel een rechtspersoon maar is enkel gericht op de interne bedrijfsvoering. Deze vorm heeft ook een bestuur maar minder uitgebreid als een openbaar lichaam. Het kan zodoende ook personeel aannemen en bezittingen hebben. Het doel van een bedrijfsvoeringsorganisatie is om taken efficiënter uit te voeren. Te denken valt aan ICT-diensten of belastingheffingsorganisaties. Als elke gemeente hier zelf personeel voor aan moet nemen zijn er veel meer mensen nodig dan wanneer er één organisatie voor meerder gemeenten is. Deze juridische vorm is dan ook voor een lichte vorm van samenwerking (Doornhof en Hofman 2022:3).

De centrumconstructie is in zeker zin geen aparte organisatie maar een juridisch middel om een gemeenten het mandaat te geven taken van de betreffende gemeenten uit te voeren (Doornhof en Hofman 2022: 3). De bevoegdheid blijft bij de eigen gemeente liggen maar de uitvoering wordt aan de centrumgemeente gemandateerd. In een centrumconstructie spreken gemeenten onderling af dat specifieke beleidstaken die in elk van de gemeenten spelen uitgevoerd worden door één van de leden van de centrumconstructie (ibid.). Er bestaan enkelvoudige en meervoudige centrumregelingen. Bij een enkelvoudige centrumregeling voert één gemeente de gehele taakvoering uit. Bij een meervoudige centrumregeling voeren meerdere gemeenten een deel van de gemeenschappelijke taak uit (ibid.).

De vijfde en laatste mogelijkheid die de WGR biedt is de regeling zonder meer. Dit is enkel een mogelijkheid voor gemeenten om een gezamenlijke overeenkomst te sluiten (Doornhof en Hofman 2022: 3). De overeenkomst valt dan onder de voorwaarden en vereisten die in de WGR beschreven staan.

Zoals hierboven uiteengezet hebben verschillende vormen van een gemeenschappelijke regelingen verschillende werkwijzen. Wanneer een gemeenschappelijke regeling een “zwaardere” vorm heeft staat deze verder weg van het gemeentebestuur. Zodoende zal een raadslid in zijn dagelijks werk ook minder snel in aanraking komen met zo’n soort regeling. Om toch invulling te geven aan zijn controlerende taak is het te verwachten dat een raadslid zich meer bezig zal houden met het actief sturen op een regeling die verder af staat dan van een regeling waar die toch vaker zicht op heeft.

Ook zijn veel regelingen met een zwaardere vorm regelingen die over belangrijke onderwerpen gaan. Zo zijn de gemeentelijke gezondheidsdienst en de veiligheidsdienst maar ook de omgevingsdienst openbare lichamen, de zwaarste vorm die de WGR kent. Deze onderwerpen gaan over veiligheid en gezondheid en hebben dan ook een groot maatschappelijk belang. Koop (2011) toont aan dat op belangrijke onderwerpen met meer belang meer controle is. De vierde hypothese is dan ook dat er op een zwaardere regeling meer sturing zal zijn.

Methode

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden over welke factoren het verschil verklaren in sturing op gemeenschappelijke regelingen wordt als casus de gemeenschappelijke regelingen in de U16 gemeente gebruikt. De U16 gemeente zijn 16 gemeente in het westen van Utrecht die op veel beleidsterreinen samen werken in diverse gemeenschappelijke regelingen. In Boogers et al. (2016) zijn de verschillende samenwerkingsregio’s in Nederland weergegeven. Boogers (2016) toont aan dat al deze regio’s in zekere maten vergelijkbaar zijn met uitzondering van Friesland en Limburg. Omdat deze regio’s vergelijkbaar zijn is er in dit onderzoek voor de U16 gekozen uit pragmatisch oogpunt. Bij het onderzoek is al enige kennis over de U16 en de gemeenschappelijke regelingen daarbinnen aanwezig wat het een voor de hand liggende casus maakt voor dit onderzoek. Er is voor Nederland gekozen omdat dit onderzoek aanhaakt op de kritiek op de WGR in Nederland. Hoewel andere landen ook een juridisch kader hebben voor het omgaan met gemeentelijke samenwerking ligt het voor de hand

eerst naar Nederland te kijken om de kritiek te beantwoorden. Veder onderzoek zou kunnen uitwijzen of hetzelfde mechanisme ook in andere landen gelden.

Verdere zijn de volgende factoren meegenomen in de casusselectie voor de U16. Zo is een van de factoren de grootte van de gemeenteraad daarom is het van belang om gemeenschappelijke regelingen te kiezen waar grootte en kleine gemeenten in zitten. De U16 voorziet hierin omdat er gemeenten van meer dan 100.000 inwoners deelnemen en ook gemeenten van minder dan 20.000. Deze waarden worden in de literatuur ook aangegeven als gemeente met verschillende noden bij gemeenschappelijke regelingen (Boogers 2016).

Los van een spatiale beperking van het onderzoek is het ook van belang om het onderzoek te beperken in de tijd. In het onderzoek zal de focus uitgaan naar huidige raadsperiode, dat wil zeggen vanaf 2022 tot heden. Dit omdat de meeste data dan goed toegankelijk is. Zo zijn de ingediende moties en amendementen terug te vinden in de systemen die nog gebruikt worden. Ook is er betrouwbaar te vinden wie er lid zijn van de gemeenteraad en hoe lang ze al in de raad zitten. Gemeenschappelijke regelingen zullen variërende terugkerende intervallen hebben waarin ze voorliggen in een gemeenteraad. Daarom is het kiezen van een raadsperiode de meest voor de hand liggende keuze. Daarbij moet wel de kanttekening geplaatst worden dat de raadsperiode nog niet is afgelopen. Hoewel het onderzoek enkele maanden voor de verkiezingen heeft plaatsgevonden en het daardoor onwaarschijnlijk is dat er nog veel sturing plaats zal vinden op gemeenschappelijke regelingen omdat partijen vooral bezig zijn met campagne voeren, is het mogelijk dat in de eerste maanden van 2026 sturingsmomenten zijn die niet in dit onderzoek zijn meegenomen.

Raadsleden hebben meerdere instrumenten om te sturen. Zo kunnen ze schriftelijke vragen stellen, moties en amendementen indienen en in een debat de wethouder punten meegeven (Otjes 2022: 9). Zoals eerder is betoogd gaan wijzigingen in gemeenschappelijke regelingen vaak via de wethouder (Boogers et al. 2016: 36). Hierdoor is sturing niet enkel en alleen het amenderen maar ook doormiddel van moties die bijvoorbeeld de wethouder oproepen om iets mee te nemen naar de bestuurstafel van een gemeenschappelijke regeling.

Om te onderzoeken welke factoren de sturing op gemeenschappelijke regelingen verklaren moeten eerst gemeenschappelijke regelingen geselecteerd worden waarin die factoren onderzocht kunnen worden. Dit vergt een overzicht van alle gemeenschappelijke regelingen in de U16 regio. Deze regelingen zijn uit de begrotingen van gemeenten onder het kopje samenwerkingsverbanden gehaald (Boogers et al. 2016:25).

Alle regelingen in de U16 regio zijn ook gecategoriseerd op wat voor soort regeling het is uit de 5 mogelijke soorten regelingen uit de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR). Dit omdat één van de hypothesen is dat de soort regeling ook invloed heeft op de sturing uit gemeenteraden. Deze informatie is gehaald uit de opstellingsdocumenten van de regelingen via de website van de overheid waarop deze documenten openbaar gemaakt worden. In deze opstellingsdocumenten staat beschreven welke juridische vorm de regeling heeft.

Nadat vastgesteld is welke regelingen er zijn en welke vorm deze regelingen hebben is er een selectie gemaakt welke regelingen de focus zullen zijn van dit onderzoek. Uit de gehele lijst met regelingen is er een selectie van 10 regelingen gemaakt. Er zijn een aantal verplichte gemeenschappelijke regelingen waarbij elke gemeente in Nederland deelneemt aan een regeling die over een bepaald beleidsterrein gaat. Dit is op het gebied van veiligheid, gezondheid, milieuwetgeving, werkgelegenheid, publieke voorzieningen en jeugdzorg (Klok et al. 2018: 159). Elk van deze gemeenschappelijke regelingen zijn een openbaar lichaam en zijn allemaal meegenomen in de analyse om mogelijke verschillen tussen onderwerpen te ondervangen.

Verder zijn er binnen de U16 drie gemeenschappelijke regelingen in de vorm van een openbaar lichaam en is er één regeling zonder meer. Deze vier regelingen zijn ook meegenomen in de analyse. Als laatste zijn er binnen de U16 gemeenten 2 regelingen die over werkgelegenheid gaan waar bij beiden maar een deel van de U16 gemeenten aan deelneemt. Deze beide regelingen zijn meegenomen om in de analyse een volledig beeld te krijgen ook op het gebied van werkgelegenheid.

Opbouw dataset

Van de geselecteerde regelingen is de besluitvorming in één raadsperiode gevolgd. Dit besluitvormingsproces is gevolgd vanuit de raadsystemen van de gemeenteraden waarin de vergaderingen, onderwerpen, moties en amendementen staan maar ook de

inhoudelijke debatten gevolgd kunnen worden. In de raadsinformatiesystemen is gezocht op elke verschillende regeling binnen de scope van dit onderzoek. Vervolgens is gefilterd op de ingediende moties en amendementen. Van de moties en amendementen die zijn ingediend is een lijst gemaakt als basis voor de dataset. In totaal zijn er 75 moties en amendementen in de U16 gemeenten ingediend in de raadsperiode 2022-2026 over de voor dit onderzoek geselecteerde gemeenschappelijke regelingen.

Van alle verschillende momenten dat er door een fractie een motie of amendement is ingediend over een van de gemeenschappelijke regelingen is een dataset opgebouwd. De dataset is gestructureerd in een combinatie van alle fracties x elke gemeenschappelijke regeling. Elke rij in de dataset bevat dus een unieke combinatie fractie – gemeenschappelijke regeling. Met de gevonden moties en amendementen is daarna ingevuld hoeveel sturingsmomenten er in één raadsperiode op een specifieke gemeenschappelijke regeling zijn geweest.

Ook is er voor elke raad opgenomen hoe zetels deze telt. Er is opgenomen hoe groot elke fractie in elke gemeenteraad is. Wat voor soort regeling de gemeenteraad is in het kader van de WGR en de anciënniteit van het raadslid wat een motie of amendement heeft ingediend is ook opgenomen in de dataset. Voor fracties die geen sturingsmomenten hebben gehad is de woordvoerder niet duidelijk. Daarom is voor die fracties de gemiddelde anciënniteit van de raadsleden genomen. Deze anciënniteit is gebaseerd op de informatie uit de raadsinformatiesystemen of de website van overheid in Nederland.

Met al deze factoren is vervolgens de analyse gedaan. De analyse bestaat uit een multilevel poisson regressie omdat de verschillende observaties geclusterd zijn in groepen. Zo delen observaties in dezelfde gemeenteraad bijvoorbeeld een bepaalde cultuur die de resultaten kunnen beïnvloeden. Daarom wordt met een multilevel regressie ook die verschillen tussen de gemeenteraden gemodelleerd. De sturing van een raadslid op een gemeenschappelijke regeling is de afhankelijke variabele. Sturing is een ratio variabele omdat er door elke fractie in de onderzoeksperiode meerdere sturingsmomenten kunnen zijn op een gemeenschappelijke regeling.

De grootte van een gemeenteraad is een numerieke schaal en kan zodoende direct overgenomen worden in de analyse. Voor de grootte van een fractie geldt hetzelfde. Ook de anciënniteit van een raadslid is in jaren een numerieke waarde en heeft dezelfde

schaalopbouw als de grootte van een raad en een fractie. Wanneer een partij geen bijdrage heeft geleverd in het debat is het niet duidelijk wie de woordvoerder is. Grote gemeenteraden hebben een vaste portefeuillevreiding maar in kleine raden kan het variëren en kunnen binnen dezelfde partij verschillende mensen op verschillende momenten woordvoerder zijn over hetzelfde onderwerp. Hierdoor is ervoor gekozen om bij partijen die geen sturing op een gemeenschappelijke regeling in een raadsperiode hebben de gemiddelde anciënniteit van de fractie te nemen.

Het soort regeling is een categorische waarde waarbij een openbaar lichaam de “zwaarste” vorm is en een regeling zonder meer de “lichtste” vorm.

Variabelen

afhankelijke variabele	sturing regeling	ratio	Hoeveel sturingsmomenten op een gemeenschappelijke regeling
onafhankelijke variabele	grootte raad	ratio	aantal raadsleden
onafhankelijke variabele	grootte fractie	ratio	aantal fractieleden
onafhankelijke variabele	soort regeling	categorisch	openbaar lichaam gemeenschappelijk orgaan bedrijfsvoeringsorganisatie centrumregeling regeling zonder meer
onafhankelijke variabele	anciënniteit raadslid	ratio	zittingsduur raadslid

Data

De verschillende overzichten zijn de basis van de keuze voor op welke regeling de focus van het onderzoek moet liggen. Tabel 1 toont een overzicht van de descriptieve variabelen. Een gemeenteraad telt afgerond gemiddeld 29 zetels. De gemiddelde fractiegrootte is 3. Voor 16 gemeenten geeft dit in totaal ongeveer 160 fracties. Van die fracties is de gemiddelde anciënniteit berekend door van alle 424 raadsleden de anciënniteit te noteren en deze weer per fractie in te delen om tot het gemiddelde per fractie te komen. Tabel 2 is een overzicht van welke gemeenten aan welke gemeenschappelijke regeling deelnemen. Voor de leesbaarheid van de tabel is ervoor

gekozen de regelingen waar maar één gemeente aan meedoet niet mee te nemen in het de tabel. In aantal regelingen zijn deze enkele regelingen wel meegenomen.

Tabel 1 Data

Variabele	Mean	S.D.	Min.	Max.	N
Grootte raad	28,64	8,28	15	45	849
Grootte Fractie	2,88	1,9	1	10	849
Soort regeling	1,54	1,04	1	5	849
Anciënniteit	6,24	3,9	0	24	849
Sturing	0,08	0,32	0	3	849

Tabel 2 Overzicht deelnemende gemeenten aan gemeenschappelijke regelingen met in de rijen de gemeenten uit de U16 en in de kolommen een deel van de gemeenschappelijke regelingen waaraan deze gemeenten deelnemen.

	GGDrU	ODU	VRU	AVU	SGL	BghU	RHCRL	WIL	RAZU	RDWI	Regio ZOU	RHCvV	BSR	RID	RMN	FWV	Aantal regelingen
Soort regeling	OL	OL	OL	OL	OL	BO	BO	OL	BO	OL	OL	RZM	OL	OL	OL	OL	
Bunnik	X	X	X	X	-	X	-	-	X	X	-	-	-	X	X	-	10
De Bilt	X	X	X	X	X	X	-	-	-	X	X	X	-	X	-	-	12
De Ronde Venen	X	X	X	X	X	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	8
Houten	X	X	X	X	X	X	-	X	X	-	-	-	-	-	-	-	8
IJsselstein	X	X	X	X	X	-	X	X	-	-	-	-	X	-	X	-	9
Lopik	X	X	X	X	X	X	X	X	-	-	-	-	-	-	-	-	8
Montfoort	X	X	X	X	-	-	X	-	-	-	-	-	X	-	-	X	9
Nieuwegein	X	X	X	X	X	X	-	X	-	-	-	-	-	-	X	-	8
Oudewater	X	X	X	X		-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	X	6
Stichtse Vecht	X	X	X	X	X	X	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	8
Utrecht	X	X	X	X	X	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Utrechtse Heuvelrug	X	X	X	X	-	X	-	-	X	X	X	-	-	X	-	-	11
Vijfheerenlanden	X	X	X	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	8
Wijk bij Duurstede	X	X	X	X	-	-	-	-	X	X	X	-	X	X	-	-	11
Woerden	X	X	X	X	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	7
Zeist	X	X	X	X		X	-	-	-	X	X	-	-	-	X	-	9
Aantal deelnemers	16	16	16	15	9	9	4	4	5	5	4	3	3	4	4	3	

OL = openbaar lichaam, BO = bedrijfsvoeringsorganisatie, RZM = regeling zonder meer, in aantal regelingen staat een totaal van alle regelingen per gemeente. Voor de leesbaarheid zijn de regelingen waaraan maar één van deze gemeente aan meedoen weggelaten. Grijs rijen zijn niet meegenomen in de analyse.

Analyse

In de dataset zijn alle momenten opgenomen wanneer er sturing is geweest. Ook is opgenomen welke fracties op die momenten wel of geen sturing hebben uitgeoefend door middel van het indienen van moties of amendementen.

Tabel 3 Multilevel Poisson regressie

DV	Model	Exp(b)
(intercept)	-,749*	,473
Grootte raad	-,009 (,006)	,991
Grootte fractie	,049 (,025)*	1,050
Anciënniteit	,005 (,013)	1,005
Soort regeling	,132 (,277)	1,141
N	849	
F	1,677	

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

In tabel 3 zijn de resultaten van de multilevel poisson regressie tussen het effect van de grootte van een gemeenteraad, de grootte van een fractie, het soort regeling en de anciënniteit van het raadslid op de sturing te vinden. Het multilevel model is zo ingericht dat het model kijkt naar verschillen tussen de verschillende raden. Op dat niveau kunnen er verschillen zijn op basis van bijvoorbeeld cultuur of werkdruk. Uit de regressie is op te maken dat de grootte van een fractie de enige significante waarden zijn.

De exponenten van de coëfficiënten geven aan bij elke stap meer met hoeveel procent het aantal verwachte sturingsmomenten toe- of afneemt. Aangezien alleen de fractiegrootte significant is, is dat ook de enige waarde die wat zegt. De exponent van de coëfficiënt geeft aan dat bij elke extra fractielid het verwachte aantal sturingsmomenten met 5% stijgt. Op basis van de intercept valt er te zeggen dat wanneer alle voorspellers 0 zijn het verwachte aantal sturingsmomenten 0.47 is.

Uit het model blijkt dat er op het multilevel niveau geen variatie tussen de verschillende raden is gevonden op het gebied van sturing. Dat betekent dat de resultaten

geïnterpreteerd kunnen worden als een normale poisson regressie. De multilevelstructuur heeft geen invloed.

De F-waarde van het model is niet significant wat aangeeft dat het model als geheel geen significante uitleg geeft van het effect. Dit model met deze combinatie van voorspellers geven dus geen uitleg aan de sturing die raadsleden uitoefenen op gemeenschappelijke regelingen door het indienen van moties en amendementen. Alle resultaten bij elkaar genomen is het niet aannemelijk dat het bivariaat draaien van de factoren wel een hogere voorspellingskracht hebben dat het gehele getoonde model.

Voor hypothese 1; een grotere raad geeft meer sturing is geen bewijs gevonden. Hypothese 2; een grotere fractie geeft meer sturing, wordt door deze analyse wel bevestigd. Voor hypothese 3; een meer ervaren raadslid geeft meer sturing is geen bewijs gevonden. Ook voor hypothese 4; hoe zelfstandiger een gemeenschappelijke regeling hoe meer sturing, is geen bewijs gevonden.

Conclusie en discussie

De democratische legitimiteit van het bestuur op regionaal niveau staat onder druk. Wie stuurt of controleert de gemeenschappelijke regelingen? Om die vraag te beantwoorden is in dit onderzoek door het in kaart brengen van sturingsmomenten in de Utrechtse U16 gemeente op gemeenschappelijke regelingen gebleken dat de grootte van een gemeenteraadsfractie een kleine invloed heeft op de sturing van gemeenteraden op gemeenschappelijke regelingen. De grootte van de raad, het soort regeling en de anciënniteit van een raadslid hebben geen invloed op of gemeenteraden wel of niet sturen op een gemeenschappelijke regeling.

De uitkomsten van het onderzoek suggereren dat raadleden toch meer een inhoudelijke afweging maken om wel of niet te sturen op een gemeenschappelijke regeling of dat de beperkende factor in elke raad en elke fractie hetzelfde is. Verder onderzoek zou kunnen onderzoeken of er meer sturing is op de gemeentebegroting dan op de begrotingen van gemeenschappelijke regelingen. Als dit het geval is ligt de oorzaak van het gebrek aan sturing ergens anders.

Om gemeenschappelijke regelingen te versterken en het democratisch tekort te verbeteren is de enige maatregel die op grond van dit onderzoek bedacht kan worden het

tegengaan van versplintering. Dit zou kunnen door het invoeren van een kiesdrempel waardoor er minder kleine partijen deelnemen. Ook kan er gedacht worden aan het anders inrichten van het kiesstelsel waardoor het afsplitsen van partijen niet meer mogelijk wordt maar de partij de zetel behoudt bij het vertrek van een raadslid.

Een beperking van het onderzoek is dat uit de dataverzameling is gebleken dat hoewel een aantal regelingen lijken te functioneren als verschillende vormen regelingen gegeven in de WGR, blijkt dat bij de meeste regelingen de juridische vorm openbaar lichaam is gekozen. Hierdoor zijn in het onderzoek niet alle vormen van de in de WGR gegeven regelingen meegenomen. Deze beperking kan ertoe geleid hebben dat er niet een volledig beeld is van het effect wat het soort regeling heeft op de sturing vanuit een gemeenteraad.

Ook is uit de analyse gebleken dat de in dit onderzoek onderzochte factoren geen significante verklaring geven voor enig effect op de sturing van gemeenteraadsleden op gemeenschappelijke regelingen doormiddel van het indienen van moties en amendementen. Verder onderzoek naar welke factoren wel het effect kunnen verklaren zou het gat in de literatuur kunnen dichten.

In verder onderzoek zou ook gekeken kunnen worden naar waarom ervoor gekozen wordt een openbaar lichaam op te zetten. Is dit vanuit de overweging dat deze vorm daadwerkelijk nodig is voor het uitvoeren van de taken, of worden gemeenschappelijke regelingen zo ingericht om in de toekomst makkelijk extra taken aan de regeling over te dragen zonder de regeling te hoeven veranderen.

Ook is met het verzamelen van de data naar voren gekomen dat niet alleen de juridische vorm van een gemeenschappelijke regeling kan verschillen. Ook de inrichting van het bestuur kan variëren. Zo zijn er regelingen waar alleen wethouders of burgemeester is het bestuur zitten, maar ook regelingen waar een combinatie van wethouders en raadsleden deelnemen in het bestuur van een regeling. Hoewel binnen de U16 meerdere regelingen zijn waarin raadsleden deel mogen nemen in het bestuur van de regeling is er maar 1 regeling waar dit in gebeurt. Dit verschil maakt voor dit onderzoek zodoende niet uit maar zou, als blijkt dat het in andere regio's wel vaker voorkomt, ook een factor kunnen zijn die invloed heeft op de sturing op gemeenschappelijke regelingen door gemeenteraadsleden.

Hoewel in de casus selectie is gekeken naar een vergelijkbare groep gemeenten met andere samenwerkingsverbanden in het land zou dit onderzoek herhaalt kunnen worden binnen een ander gemeentelijk samenwerkingsverband om te kijken of de resultaten overeenkomen. Kwalitatief onderzoek door het interviewen van raadsleden waar het gebrek aan sturing op gemeenschappelijke regelingen zit zou mogelijk een beter licht kunnen werpen op waar het gebrek precies zit. Misschien toch maar een vierde bestuurslaag die democratische controle op gemeenschappelijke regelingen waarborgt?

Literatuurlijst:

- Bailer, S. en Ohmura, T. (2018). "Exploring, Maintaining, and Disengaging – The Three Phases of Legislator's Life.", *Legislative Studies Quarterly*, 43(3): 492-520.
- Bel, G. en Sebö, M. (2021). "Does Inter-Municipal Cooperation Really Reduce Delivery Costs? An Empirical Evaluation of the Role of Scale Economies, Transaction Costs, and Governance Arrangements", *Urban Affairs Review*, 57(1): 153-188.
- Bel, G. en Warner, M.E. (2014). "Inter-Municipal cooperation and costs: Expectations and Evidence", *Public Administration*, 93(1): 52-67.
- Bischoff, I. en Wolfschütz, E. (2021) "Inter-municipal cooperation in administrative tasks – The role of population dynamics and elections", *Local Government Studies*, 47(4): 568-592.
- Blok, L. de. (2025). *De democratische legitimiteit van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zoals ervaren door gemeenteraadsleden*. Den Haag: Raad voor het openbaar bestuur.
- Boogers, M. en Peters, K. (2025). *Regional politics in the Netherlands*. The Oxford Handbook of Dutch Politics.
- Boogers, M. en Reussing, R. (2019). "Decentralisatie, schaalvergroting en lokale democratie", *Bestuurswetenschappen*, 73(2): 22-46.
- Boogers, M., Klok, P.J., Denters, B. en Sanders, M. (2016). *Effecten van regionaal bestuur voor gemeenten*. Twente: Universiteit Twente.
- Consciência Silvestre, H., Cunha Marques, R., Dollery, B. en Moraes Correia, A. (2020). «Is cooperation cost reducing? An analysis of public-public partnerships and inter-municipal cooperation in Brazilian local government", *Local Government Studies*, 46(1): 68-90.
- Denters, B., en P.-J. Klok. (2013). "Citizen Democracy and the Responsiveness of Councilors: The Effects of Democratic Institutionalization on the Role Orientations and Role Behavior of Councilors", *Local Government Studies*, 39(5): 661-680.
- Doornhof, H. en Hofman, A.H.J. (2022). *De herontdekking van de Wet gemeenschappelijke regelingen*. Gemeentestem 2.
- Downs, W.M. (2014). "Sub-National Legislatures". *Studies*, In: Martin, S., Saalfeld, T., en Strom, K. (red.) *The Oxford Handbook of Legislative*, 609-627. Oxford: Oxford University Press.

- Heinelt, H. (2013). "Councilors' Notions of Democracy, and Their Role Perception and Behavior in the Changing Context of Local Democracy", *Local Government Studies*, 39(5): 640-660.
- Karlsson, D. (2013). "The Hidden Constitutions: How Informal Political Institutions Affect the Representation Style of Local Councils", *Local Government Studies*, 39(5): 681-702.
- Kempers, J., en S. Otjes. (2021). "Hoe Zetten Lokale Partijen Raadsinstrumenten In?". In: van Ostaaijen, J., Voerman, G., Boogers, M., Otjes, S., van Biezen, I. en Waling, G. (red.) *Lokale Partijen in de Praktijk: Een Overzicht van Kennis Over Het Functioneren van Lokale Partijen in Nederland*, 45-54. Den Haag: Ministerie van Binnenlands zaken en Koninkrijksrelaties.
- Kirkland, J.J. (2014). "Chamber size effects on the collaborative structure of legislatures", *Legis. Stud. Q.*, 39(2): 169-198.
- Klok, P.-J., Denters, B., Boogers, M. en Sanders, M. (2018). "Intermunicipal Cooperation in the Netherlands: The Costs and the Effectiveness of Polycentric Regional Governance", *Public Administration Review*, 78(4): 527-536.
- Louwerse, T. en Otjes, S. (2016). "Personalized parliamentary behavior without electoral incentives: the case of the Netherlands", *West European Politics*, 39(4): 778-799.
- Louwerse, T. en S. Otjes (2019). "How Populists Wage Opposition: Parliamentary Opposition Behavior and Populism in the Netherlands", *Political Studies*, 67(2): 479-495.
- McGarvey, N. en F. Stewart (2018). "The Role of the Councilor" In: Kerley, R., Liddle, J. en Dunning, P.T. (red.) *The Routledge Handbook of International Local Government*, 54-69.
- Otjes, S.P., Nagtzaam, M.A.M., Well, R.L. van. (2022). *Scrutiny and policymaking in local councils: how parties use council tools*. Local Government Studies.
- ROB (Raad voor het Openbaar Bestuur) (2021). *Droomland of niemandsland? Uitgangspunten voor het besturen van regio's*. Den Haag: Raad voor het Openbaar Bestuur.
- Squire, P. (1993). "Professionalization and public opinion of state legislatures", *J. Polit.*, 55(2): 479-491.

- Veenendaal, W.P. (2023). "Governing inter-municipal partnerships in the Netherlands: a democratic deficit.", *Acta Politica*.
- Veenendaal, W.P. (2025). "How decentralization can generate democratic deficits-a comparative analysis of Sicily (Italy) and Zuid-Holland (Netherlands)", *Regional & Federal Studies*.

Appendix

Namen gemeenschappelijke regelingen

Afkorting	Naam
GGDrU	Gemeentelijke Gezondheidsdienst regio Utrecht
ODRU	Omgevingsdienst Regio Utrecht
VRU	Veiligheidsregio Utrecht
AVU	Afvalverwijdering Utrecht
SGL	Recreatieschap Stichtse Groenlanden
BghU	Belastingsamenwerking gemeente en hoogheemraadschap Utrecht
RHCRL	Regionaal Historisch Centrum Rijn en Lekstroom
WIL	Werk en Inkomen Lekstroom
RAZU	Regionaal Afvalinzameling Zuid Utrecht
RDWI	Regionale Dienst Werk en Inkomen
Regio ZOU	Regio Zuid-Oost Utrecht
RHCVV	Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen
BSR	Belastingsamenwerking Rivierenland
RID	Regionale ICT-Dienst
RMN	Reinigingsbedrijf Midden Nederland
FW	FermWerk